

Validation of a Model of Factors Affecting the Improvement of Accounting and Auditing Quality in Companies Listed on the Tehran Stock Exchange

1. Kamran Zanjantabar¹: Department of Accounting, Se.C., Islamic Azad University, Semnan, Iran

2. Arezoo Khosravani^{2*}: Department of Accounting, Se.C., Islamic Azad University, Semnan, Iran. Email: a.khosravani@semnaniau.ac.ir (Corresponding Author)

3. Arefeh Mohaghegh³: Department of Accounting, Se.C., Islamic Azad University, Semnan, Iran

Article history



Received: 23 September 2025

Revised: 12 February 2026

Accepted: 19 February 2026

Initial Publish: 23 February 2026

Final Publish: 22 December 2026

Abstract:

The objective of this study was to develop and validate a model of factors affecting the improvement of accounting and auditing quality in companies listed on the Tehran Stock Exchange using a mixed-method approach. This study employed an exploratory mixed-method design. In the qualitative phase, grounded theory methodology was applied through semi-structured interviews with 14 accounting and auditing experts with more than 10 years of professional experience to identify key concepts and construct a paradigm model. In the quantitative phase, the statistical population included accountants and auditors of listed companies, from which 341 participants were selected. Data were collected using a researcher-developed questionnaire. Qualitative data were analyzed using MaxQDA software, and quantitative data were analyzed using structural equation modeling (SEM) with PLS software. Reliability and validity of the instrument were confirmed through Cronbach's alpha, composite reliability, AVE, and model fit indices. Structural equation modeling results indicated that developing appropriate accounting and auditing standards ($\beta=0.32$), auditor independence ($\beta=0.46$), and auditor competence ($\beta=0.37$) had significant positive effects on improving accounting and auditing quality ($T>1.96$). Furthermore, improved accounting and auditing quality had significant positive effects on disclosure quality ($\beta=0.36$) and investor confidence ($\beta=0.41$). In contrast, inflation ($\beta=-0.31$), sanctions ($\beta=-0.36$), government-dominated economy ($\beta=-0.36$), and lack of transparency ($\beta=-0.35$) had significant negative effects on disclosure quality and investor confidence. Additionally, disclosure quality and investor confidence had significant positive effects on stock market development and economic growth. The overall model fit index (GoF=0.705) confirmed the adequacy of the structural model. The findings demonstrate that professional factors such as appropriate standards, auditor independence, and auditor competence are the primary drivers of accounting and auditing quality, whereas macroeconomic and institutional factors negatively influence financial transparency and investor trust; improving accounting and auditing quality plays a crucial role in enhancing disclosure quality, strengthening investor confidence, and promoting capital market development and economic growth.

Keywords: Accounting quality, auditing quality, auditor independence, disclosure quality, investor confidence, stock exchange, economic development

Citation: Zanjantabar, K., Khosravani, A., & Mohaghegh, A. (2026). Validation of a Model of Factors Affecting the Improvement of Accounting and Auditing Quality in Companies Listed on the Tehran Stock Exchange. *Accounting, Finance and Computational Intelligence*, 4(4), 1-18.



Copyright: © 2026 by the authors. Published under the terms and conditions of Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) License.

Extended Abstract**Introduction**

Accounting and auditing quality are widely recognized as fundamental pillars of financial transparency, corporate accountability, and efficient capital markets. High-quality accounting ensures that financial statements accurately reflect the economic reality of firms, while high-quality auditing provides assurance regarding the reliability and credibility of financial reports. Together, these mechanisms play a critical role in reducing information asymmetry between managers and stakeholders, improving investor confidence, and enhancing market efficiency (Berdiyrovich, 2024b; Sukkari, 2025). In modern financial systems, reliable accounting and auditing practices contribute to sound decision-making, lower capital costs, and stronger corporate governance structures, thereby promoting financial stability and economic growth (Piartrini & Putri, 2024; Wongjantip, 2024). Conversely, deficiencies in accounting and auditing quality can undermine investor trust, distort financial decision-making, and reduce the effectiveness of financial markets.

The quality of accounting and auditing is influenced by multiple professional, institutional, technological, and environmental factors. Among professional factors, auditor independence, competence, and adherence to professional standards are widely recognized as critical determinants of audit quality. Independent auditors are better positioned to provide unbiased assessments of financial statements, thereby enhancing the credibility of financial reporting and strengthening investor confidence (Anthonio & Yahaya, 2024; Rezaei et al., 2024). Similarly, auditor competence, professional ethics, and forensic accounting expertise play a vital role in detecting financial irregularities and improving reporting reliability (Janrosl et al., 2025; Sari et al., 2024). The role of professional knowledge, intellectual capital, and continuous education in strengthening audit quality has also been emphasized, highlighting the importance of human capital in ensuring reliable financial reporting (Khatib et al., 2024; Pratama, 2024).

Institutional and regulatory frameworks also significantly influence accounting and auditing quality. The implementation of international accounting and auditing standards enhances comparability, transparency, and consistency in financial reporting, thereby strengthening investor confidence and market efficiency (Berdiyrovich, 2024a). Legal and regulatory structures that enforce compliance with financial reporting standards play a crucial role in improving audit quality and reducing financial misconduct (Chen et al., 2024). Additionally, forensic accounting practices, internal control systems, and corporate governance mechanisms have been identified as key elements in ensuring high-quality accounting and auditing outcomes (Arsyad & Natsir, 2024; Ghaffari Ghaziani et al., 2021).

Technological advancements have also emerged as important drivers of accounting and auditing quality. The adoption of artificial intelligence, advanced data analytics, and digital accounting systems enhances the efficiency, accuracy, and reliability of financial reporting and auditing processes (Anh et al., 2024). Technological innovation enables auditors to analyze large volumes of financial data more effectively, detect anomalies, and reduce the risk of financial fraud. Moreover, technological readiness and digital transformation contribute to improving professional efficiency and strengthening financial transparency.

Environmental and economic conditions also play a critical role in shaping accounting and auditing quality. Macroeconomic instability, inflation, economic sanctions, and institutional weaknesses can adversely affect financial reporting reliability and auditing effectiveness. Inflation increases financial reporting complexity and may distort financial information, while economic sanctions restrict access to advanced auditing technologies and professional resources (Molaei, 2022;

Zahmatkeshan, 2022). These challenges highlight the importance of contextual and institutional factors in determining accounting and auditing quality.

High-quality accounting and auditing practices have significant implications for investor confidence, capital market development, and economic growth. Reliable financial reporting reduces investment risk, enhances investor trust, and facilitates efficient capital allocation (Okpo et al., 2024). Capital market development, in turn, contributes to economic growth by improving financial intermediation and promoting productive investments (Thaddeus et al., 2024). Furthermore, strong financial reporting and auditing systems enhance investment environments and attract domestic and foreign investment, contributing to national economic development (Tsinaridze & Makharadze, 2023). Despite the recognized importance of accounting and auditing quality, there remains a need for comprehensive models that integrate professional, institutional, and environmental factors, particularly in emerging economies such as Iran. Therefore, this study aims to develop and validate a structural model of factors affecting the improvement of accounting and auditing quality in companies listed on the Tehran Stock Exchange.

Methods and Materials

This study employed a mixed-method exploratory design consisting of qualitative and quantitative phases to develop and validate a structural model of factors affecting accounting and auditing quality. In the qualitative phase, grounded theory methodology was applied to identify key concepts and relationships. Semi-structured interviews were conducted with 14 experienced accounting and auditing professionals working in companies listed on the Tehran Stock Exchange. Participants were selected using purposive and theoretical sampling techniques based on professional experience and expertise. Interviews continued until theoretical saturation was achieved. Qualitative data were analyzed using open, axial, and selective coding procedures to identify core categories and develop a paradigm model.

In the quantitative phase, the structural model developed in the qualitative phase was empirically tested using structural equation modeling (SEM). The statistical population consisted of accountants and auditors working in companies listed on the Tehran Stock Exchange. A sample of 341 participants was selected, and data were collected using a researcher-developed questionnaire based on the qualitative findings. The reliability and validity of the measurement instrument were evaluated using Cronbach's alpha, composite reliability, average variance extracted (AVE), and discriminant validity. Structural equation modeling was performed using PLS software to evaluate the relationships between variables and assess model fit.

Findings

The results of structural equation modeling confirmed the validity of the proposed structural model and demonstrated significant relationships among the key variables. The findings indicated that professional factors, including the development of appropriate accounting and auditing standards, auditor independence, and auditor competence, had significant positive effects on accounting and auditing quality. Auditor independence showed the strongest positive effect, followed by auditor competence and the implementation of appropriate standards.

The results also showed that accounting and auditing quality had significant positive effects on disclosure quality and investor confidence. Higher levels of accounting and auditing quality were associated with greater financial transparency, improved reliability of financial information, and increased investor trust. These findings highlight the mediating role of accounting and auditing quality in improving financial reporting outcomes and strengthening investor confidence.

In contrast, environmental and institutional factors, including inflation, economic sanctions, government intervention in the economy, and lack of transparency, had significant negative effects on disclosure quality and investor confidence. These factors increased uncertainty, reduced financial reporting reliability, and weakened investor trust.

Furthermore, disclosure quality and investor confidence had significant positive effects on stock market development and economic growth. Investor confidence showed the strongest effect on stock market performance, indicating its critical role in promoting capital market efficiency and economic development. Overall, the model demonstrated strong explanatory power and acceptable model fit, confirming the validity of the proposed structural relationships.

Discussion and Conclusion

The findings of this study demonstrate that accounting and auditing quality is a multidimensional construct influenced by professional, institutional, and environmental factors. Professional factors, particularly auditor independence, competence, and adherence to professional standards, play a central role in ensuring high-quality accounting and auditing outcomes. These factors enhance the credibility and reliability of financial reporting, thereby strengthening investor confidence and improving capital market performance.

The results also highlight the importance of accounting and auditing quality as a mediating mechanism linking professional factors to broader economic outcomes. Improved accounting and auditing quality enhances financial transparency, reduces information asymmetry, and increases investor confidence. These outcomes contribute to more efficient capital allocation, improved stock market performance, and stronger economic growth.

At the same time, environmental and institutional challenges, such as inflation, economic sanctions, government intervention, and lack of transparency, negatively affect accounting and auditing quality and financial reporting reliability. These factors increase financial reporting complexity and reduce investor trust, highlighting the importance of stable economic and institutional environments in supporting high-quality financial reporting systems.

The findings also emphasize the critical role of disclosure quality and investor confidence in promoting capital market development and economic growth. Reliable financial information and strong investor trust encourage investment, enhance market efficiency, and support sustainable economic development.

Overall, this study provides a comprehensive structural model that integrates professional, institutional, and environmental factors affecting accounting and auditing quality. The findings contribute to the theoretical understanding of financial reporting quality and provide practical insights for policymakers, regulators, and professional organizations seeking to improve accounting and auditing quality and strengthen financial market performance.

Authors' Contributions

Authors equally contributed to this article.

Acknowledgments

Authors thank all participants who participate in this study.

Declaration of Interest

The authors report no conflict of interest.

Funding

According to the authors, this article has no financial support.

Ethical Considerations

All procedures performed in this study were under the ethical standards.

اعتبارسنجی الگوی عوامل مؤثر بر افزایش کیفیت حسابداری و حسابرسی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران

تاریخچه مقاله

تاریخ دریافت: ۱ مهر ۱۴۰۴

تاریخ بازنگری: ۲۳ بهمن ۱۴۰۴

تاریخ پذیرش: ۳۰ بهمن ۱۴۰۴

تاریخ چاپ اولیه: ۴ اسفند ۱۴۰۴

تاریخ چاپ نهایی: ۱ دی ۱۴۰۵

۱. کامران زنجانی تبار¹: گروه حسابداری، واحد سمنان، دانشگاه آزاد اسلامی، سمنان، ایران

۲. آرزو خسروانی^{2*}: گروه حسابداری، واحد سمنان، دانشگاه آزاد اسلامی، سمنان، ایران. ایمیل: a.khosravani@semnaniau.ac.ir (نویسنده مسئول)

۳. عارفه محقق³: گروه حسابداری، واحد سمنان، دانشگاه آزاد اسلامی، سمنان، ایران

چکیده

هدف این پژوهش ارائه و اعتبارسنجی الگوی عوامل مؤثر بر افزایش کیفیت حسابداری و حسابرسی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران با استفاده از رویکرد آمیخته بود. این پژوهش با رویکرد آمیخته اکتشافی انجام شد؛ در بخش کیفی، با استفاده از روش نظریه داده‌بنیاد و مصاحبه نیمه‌ساختاریافته با ۱۴ نفر از خبرگان حسابداری و حسابرسی دارای بیش از ۱۰ سال سابقه حرفه‌ای، مفاهیم و مقوله‌های اصلی استخراج شد و الگوی پارادایمی شکل گرفت. در بخش کمی، جامعه آماری شامل حسابداران و حسابرسان شرکت‌های پذیرفته شده در بورس بود که ۳۴۱ نفر به روش نمونه‌گیری انتخاب شدند و داده‌ها از طریق پرسشنامه محقق ساخته گردآوری شد. تحلیل داده‌ها در بخش کیفی با نرم‌افزار MaxQDA و در بخش کمی با استفاده از مدل‌سازی معادلات ساختاری و نرم‌افزار PLS انجام شد و روایی و پایایی ابزار نیز تأیید گردید. نتایج مدل‌سازی معادلات ساختاری نشان داد تدوین استانداردهای مناسب حسابداری و حسابرسی ($\beta=0.32$)، استقلال حسابرس ($\beta=0.46$) و صلاحیت و شایستگی حسابرس ($\beta=0.37$) تأثیر مثبت و معناداری بر افزایش کیفیت حسابداری و حسابرسی دارند ($T>1.96$). همچنین افزایش کیفیت حسابداری و حسابرسی تأثیر مثبت و معناداری بر کیفیت افشا ($\beta=0.36$) و اعتماد سرمایه‌گذاران ($\beta=0.41$) داشت. در مقابل، تورم ($\beta=-0.31$)، تحریم ($\beta=-0.36$)، اقتصاد دولتی ($\beta=-0.36$) و عدم شفافیت ($\beta=-0.35$) تأثیر منفی و معناداری بر کیفیت افشا و اعتماد سرمایه‌گذاران داشتند. علاوه بر این، کیفیت افشا و اعتماد سرمایه‌گذاران تأثیر مثبت و معناداری بر رونق بورس و توسعه اقتصادی داشتند و شاخص برآزش کلی مدل ($Gof=0.705$) نشان‌دهنده برآزش مطلوب مدل بود. نتایج نشان داد عوامل حرفه‌ای شامل استانداردهای مناسب، استقلال و صلاحیت حسابرس، مهم‌ترین عوامل ارتقای کیفیت حسابداری و حسابرسی هستند، در حالی که عوامل کلان اقتصادی و نهادی مانند تورم، تحریم، اقتصاد دولتی و عدم شفافیت اثر منفی دارند؛ همچنین ارتقای کیفیت حسابداری و حسابرسی از طریق افزایش کیفیت افشا و اعتماد سرمایه‌گذاران، نقش مهمی در توسعه بازار سرمایه و رشد اقتصادی ایفا می‌کند.

کلیدواژگان: کیفیت حسابداری، کیفیت حسابرسی، استقلال حسابرس، کیفیت افشا، اعتماد سرمایه‌گذاران، بورس اوراق بهادار، توسعه اقتصادی

شبهه استناددهی: زنجانی تبار، کامران، خسروانی، آرزو، و محقق، عارفه. (۱۴۰۵). اعتبارسنجی الگوی عوامل مؤثر بر افزایش کیفیت حسابداری و حسابرسی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. *حسابداری، امور مالی و هوش محاسباتی*، ۴(۴)، ۱۸-۱.



کیفیت حسابداری و حسابرسی به عنوان یکی از مهم‌ترین ارکان نظام مالی و اقتصادی، نقش بنیادینی در تضمین شفافیت، پاسخگویی و قابلیت اتکای اطلاعات مالی ایفا می‌کند. اطلاعات مالی باکیفیت، پایه و اساس تصمیم‌گیری‌های اقتصادی صحیح توسط سرمایه‌گذاران، مدیران، اعتباردهندگان و سایر ذینفعان است و هرگونه ضعف در کیفیت حسابداری و حسابرسی می‌تواند منجر به تحریف اطلاعات، تخصیص ناکارآمد منابع و کاهش اعتماد عمومی به بازارهای مالی شود (Berdiyarovich, 2024a; Sukkari, 2025). کیفیت حسابداری به میزان دقت، قابلیت اتکا، به‌موقع بودن و مربوط بودن اطلاعات مالی اشاره دارد، در حالی که کیفیت حسابرسی به توانایی حسابرسان در شناسایی تحریف‌های بااهمیت، تضمین صحت گزارش‌های مالی و ارائه اطمینان معقول از انطباق اطلاعات با استانداردهای حرفه‌ای مربوط می‌شود (Wongjantip, 2024). در بازارهای سرمایه، این دو مفهوم به صورت مکمل عمل کرده و نقش کلیدی در کاهش عدم تقارن اطلاعاتی میان مدیران و سرمایه‌گذاران ایفا می‌کنند، به‌طوری که افزایش کیفیت حسابداری و حسابرسی موجب افزایش شفافیت، کاهش ریسک اطلاعاتی و ارتقای کارایی بازار سرمایه می‌شود (Chen et al., 2024; Piartrini & Putri, 2024).

در چارچوب نظریه نمایندگی، تضاد منافع میان مدیران و مالکان می‌تواند منجر به رفتارهای فرصت‌طلبانه مدیران و تحریف اطلاعات مالی شود، در حالی که حسابرسی باکیفیت به عنوان یک سازوکار نظارتی مؤثر، این تضاد را کاهش داده و اعتماد ذینفعان را افزایش می‌دهد (Anthonio & Yahaya, 2024). در همین راستا، پژوهش‌ها نشان داده‌اند که کیفیت بالاتر حسابرسی موجب افزایش قابلیت اتکای اطلاعات مالی و کاهش احتمال تقلب و گزارشگری مالی نادرست می‌شود (Arsyad & Natsir, 2024; Janrosli et al., 2025). همچنین، اخلاق حرفه‌ای حسابرسان، استقلال و صلاحیت حرفه‌ای آنان نقش تعیین‌کننده‌ای در تضمین کیفیت حسابرسی و در نتیجه کیفیت گزارشگری مالی دارند (Rezaei et al., 2024; Sari et al., 2024). این موضوع نشان می‌دهد که کیفیت حسابداری و حسابرسی نه تنها یک مسئله فنی بلکه یک پدیده چندبعدی است که تحت تأثیر عوامل حرفه‌ای، سازمانی، نهادی و محیطی قرار دارد.

از منظر اقتصادی، کیفیت حسابداری و حسابرسی تأثیر مستقیمی بر کارایی بازار سرمایه و توسعه اقتصادی دارد. اطلاعات مالی باکیفیت موجب کاهش عدم اطمینان سرمایه‌گذاران و تسهیل فرآیند تصمیم‌گیری آنان می‌شود، که این امر به افزایش سرمایه‌گذاری، رشد بازار سرمایه و توسعه اقتصادی منجر می‌شود (Okpo et al., 2024; Thaddeus et al., 2024). همچنین، وجود نظام حسابداری و حسابرسی باکیفیت موجب جذب سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی و افزایش اعتماد سرمایه‌گذاران به محیط اقتصادی می‌شود (Tsinaridze & Makharadze, 2023). در مقابل، ضعف در کیفیت حسابداری و حسابرسی می‌تواند منجر به کاهش اعتماد سرمایه‌گذاران، افزایش هزینه سرمایه و کاهش کارایی اقتصادی شود (Berdiyarovich, 2024b).

در سال‌های اخیر، نقش فناوری‌های نوین در ارتقای کیفیت حسابداری و حسابرسی مورد توجه قرار گرفته است. استفاده از فناوری‌های پیشرفته مانند هوش مصنوعی، تحلیل داده‌های کلان و سیستم‌های اطلاعاتی پیشرفته می‌تواند دقت، سرعت و کارایی فرآیندهای حسابداری و حسابرسی را افزایش دهد و احتمال خطا و تقلب را کاهش دهد (Anh et al., 2024). علاوه بر این، سرمایه فکری، دانش حرفه‌ای و مهارت‌های تخصصی حسابرسان به عنوان منابع کلیدی در بهبود کیفیت حسابرسی شناخته شده‌اند (Khatib et al., 2024; Pratama, 2024). این عوامل نشان می‌دهند که کیفیت حسابداری و حسابرسی به شدت تحت تأثیر منابع انسانی، فناوری و ساختارهای سازمانی قرار دارد. از سوی دیگر، عوامل محیطی و نهادی نیز نقش مهمی در تعیین کیفیت حسابداری و حسابرسی دارند. برای مثال، وجود استانداردهای بین‌المللی حسابداری و حسابرسی موجب افزایش شفافیت و قابلیت مقایسه اطلاعات مالی می‌شود (Berdiyarovich, 2024a). همچنین، ساختارهای قانونی و نظارتی مناسب می‌توانند کیفیت حسابرسی را تقویت کرده و از بروز تخلفات مالی جلوگیری کنند (Chen et al., 2024). در مقابل، شرایط نامطلوب اقتصادی مانند تورم، تحریم‌ها و بی‌ثباتی اقتصادی می‌توانند کیفیت حسابداری و حسابرسی را تحت تأثیر منفی قرار دهند، زیرا این شرایط موجب افزایش عدم اطمینان، پیچیدگی گزارشگری مالی و محدودیت در دسترسی به منابع و فناوری‌های پیشرفته می‌شود (Molaei, 2022; Zahmatkeshan, 2022).

در بازار سرمایه ایران، کیفیت حسابداری و حسابرسی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است، زیرا بورس اوراق بهادار یکی از مهم‌ترین نهادهای تأمین مالی و تخصیص منابع در اقتصاد کشور محسوب می‌شود. با این حال، شواهد نشان می‌دهد که ضعف در کنترل‌های داخلی، عدم شفافیت اطلاعات مالی و محدودیت‌های نهادی می‌تواند کیفیت حسابداری

و حسابرسی را کاهش دهد (Ghaffari Ghaziani et al., 2021). همچنین، مطالعات نشان داده‌اند که عواملی مانند استقلال حسابرس، صلاحیت حرفه‌ای، رعایت استانداردهای حسابداری و حمایت سازمانی از حسابرسان از جمله عوامل کلیدی مؤثر بر کیفیت حسابرسی هستند (Jamei & Mohammadi Kelareh, 2020; Selahvarzi & Selahvarzi, 2023). علاوه بر این، کیفیت حسابداری و حسابرسی نقش مهمی در بهبود عملکرد سازمان‌ها و افزایش کارایی فرآیندهای تصمیم‌گیری مدیریتی ایفا می‌کند (Shamji et al., 2021).

با توجه به اهمیت کیفیت حسابداری و حسابرسی، پژوهش‌های متعددی به بررسی عوامل مؤثر بر آن پرداخته‌اند. این مطالعات نشان داده‌اند که عوامل متعددی از جمله ویژگی‌های فردی حسابرسان، ساختارهای سازمانی، فناوری، استانداردهای حرفه‌ای و شرایط اقتصادی بر کیفیت حسابداری و حسابرسی تأثیر می‌گذارند (Khatib et al., 2024; Mohammadi Soleimani, 2024). با این حال، بسیاری از این پژوهش‌ها به بررسی جداگانه این عوامل پرداخته‌اند و کمتر به ارائه یک الگوی جامع و یکپارچه برای تبیین روابط میان این عوامل پرداخته شده است. علاوه بر این، شرایط خاص اقتصادی و نهادی ایران، از جمله تحریم‌ها، تورم و ساختار اقتصادی خاص، ضرورت انجام پژوهش‌های بومی در این زمینه را دوچندان می‌کند (Zahmatkeshan, 2022).

از سوی دیگر، افزایش کیفیت حسابداری و حسابرسی می‌تواند پیامدهای مهمی برای بازار سرمایه و اقتصاد کلان داشته باشد. کیفیت بالاتر گزارشگری مالی موجب افزایش اعتماد سرمایه‌گذاران، کاهش ریسک سرمایه‌گذاری و افزایش کارایی بازار سرمایه می‌شود (Okpo et al., 2024). همچنین، بهبود کیفیت حسابداری و حسابرسی می‌تواند به توسعه بازار سرمایه، افزایش سرمایه‌گذاری و رشد اقتصادی کمک کند (Thaddeus et al., 2024). بنابراین، شناسایی عوامل مؤثر بر کیفیت حسابداری و حسابرسی و ارائه یک الگوی جامع برای تبیین این عوامل، از اهمیت علمی و عملی بالایی برخوردار است.

با توجه به اهمیت موضوع، پیچیدگی عوامل مؤثر بر کیفیت حسابداری و حسابرسی، و ضرورت ارائه یک چارچوب جامع و بومی برای تبیین این عوامل در بازار سرمایه ایران، هدف این پژوهش ارائه و اعتبارسنجی الگوی عوامل مؤثر بر افزایش کیفیت حسابداری و حسابرسی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران است.

روش پژوهش و مواد

پژوهش حاضر از جهت ارائه الگو عوامل مؤثر بر افزایش کیفیت حسابداری و حسابرسی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران که بوسیله نظریه داده بنیاد حاصل شده؛ جزء پژوهش‌های کیفی و بنیادی است. همچنین این پژوهش از جهت بررسی روابط بین متغیرها و آزمون الگوی حاصل از مرحله اول و به لحاظ امکان بکارگیری نتایج تحقیق پس از آزمون ارتباط بین متغیرها، در میان تحقیقات کمی و کاربردی^۱ قرار می‌گیرد.

همچنین استراتژی پژوهش از لحاظ بعد کیفی، داده بنیاد و از لحاظ بعد، کمی پیمایشی است. این پژوهش از لحاظ پارادایمی؛ از بعد کیفی برساخت‌گرایی (تفسیری) و از بعد کمی، اثبات‌گرایی است. همچنین تحقیق حاضر از جهت تعیین ویژگی‌های مؤثر، از نوع تحقیقات اکتشافی و از جهت تعیین روابط بین متغیرها و کاربرد آن در حوزه اجرایی، توصیفی است. از نظر نوع داده‌ها نیز، این کار، پژوهشی تلفیقی^۲ بوده است.

دوره زمانی پژوهش پاییز ۱۴۰۳ می‌باشد و جامعه آماری پژوهش در بخش کیفی حسابداران و حسابرسان که سابقه کاری بیش از ۱۰ سال و دارای مدرک کارشناسی ارشد به بالا در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران با توجه به تخصصی بودن موضوع و در بخش کمی جامعه آماری پژوهش حسابداران و حسابرسان شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران بودند. حجم نمونه در مطالعاتی که با روش کیفی و مصاحبه انجام می‌شوند معمولاً بین ۵ تا ۲۵ نفر توصیه شده است (شفیعی و تات، ۱۳۹۹). همچنین برای نمونه‌گیری بخش کیفی از روش‌های غیراحتمالی و هدفمند و از فرآیند نمونه‌گیری نظری^۳ استفاده شده است (محمدپور، ۱۳۹۲) و فرایند مصاحبه در تحلیل کیفی تا رسیدن به اشباع نظری ادامه پیدا کرد. براین اساس ۱۴ نفر در بخش کیفی شرکت کردند. در بخش کمی با توجه به اینکه تعداد جامعه آماری حدود ۳۰۰۰ نفر بودند تعداد

1 Applied

2 Mix method

3 Theoretical sampling

زنجانی تبار و همکاران

۳۴۱ پرسشنامه با توجه به فرمول کوکران برای تحلیل داده‌ها جمع آوری گردید. برای گردآوری داده‌های پژوهش در بخش کیفی از مصاحبه استفاده شده است. از آنجا که برای مطالعات کیفی که با هدف اکتشافی و طراحی الگو انجام می‌شوند مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته مناسب‌تر هستند، در این تحقیق نیز مصاحبه نیمه‌ساختارمند با خبرگان صورت گرفت. در بخش کمی بوسیله پرسشنامه محقق ساخته حاصل از بخش کیفی، اطلاعات لازم برای آزمون فرضیات جمع آوری شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها در بخش کیفی از روش گراند تئوری بوسیله نرم افزار *MaxQDA* و در بخش کمی از مدلسازی معادلات ساختاری بوسیله نرم افزار *PLS* استفاده شد.

یافته‌ها

در بخش کیفی، این مطالعه براساس دیدگاه ۱۴ نفر از خبرگان انجام شده است. از نظر جنسیت ۱۱ نفر مرد هستند و ۳ نفر نیز زن می‌باشند. از نظر سنی ۱ نفر کمتر از ۴۰ سال سن دارند، ۶ نفر بین ۴۱ تا ۴۵ سال سن دارند و ۷ نفر نیز بالای ۴۵ سال هستند. از نظر تحصیلات ۴ نفر از خبرگان تحصیلات کارشناسی ارشد داشته و ۱۰ نفر دکتری دارند. در نهایت ۳ نفر بین ۱۰ تا ۲۰ سال سابقه کاری داشته و ۱۱ نفر نیز بالای ۲۰ سال تجربه کاری دارند.

برای ارائه الگوی عوامل موثر بر افزایش کیفیت حسابداری و حسابرسی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، مصاحبه‌های تخصصی نیمه‌ساختاریافته با خبرگان صورت گرفته است. در این مرحله پیش از شروع مصاحبه هشت سوال باز در نظر گرفته شده است و در طول فرایند مصاحبه این پیش‌بینی در نظر گرفته شده است که سوالات جدیدی نیز مطرح شود. برای اینکه پژوهشگر با عمق و گستره محتوایی داده‌ها آشنا شود اقدام به بازخوانی مکرر داده‌ها و خواندن داده‌ها به صورت فعال (جستجوی معانی و الگوها) گردیده است.

نتایج مصاحبه‌ها با روش داده بنیاد مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. برای این منظور متن مصاحبه‌ها چندین بار مطالعه و مرور شد. برای انجام پژوهش داده بنیاد از «ریافت نظام مند» که به نام اثر استراوس و کوربین (۱۹۹۸) شناخته می‌شود، استفاده شده است.

با انجام مصاحبه از طریق نمونه گیری نظری پس از کدگذاری اولیه متن مصاحبه‌ها، استخراج مفاهیم و مقوله‌ها انجام شده است. متن مصاحبه‌ها، ۳۱۳۶۹ کلمه و ۶۸۲۱ کلمه با حداقل ۳ کاراکتر بوده است. با انجام کدگذاری اولیه در کدگذاری باز در مجموع ۱۴۰۸ کد شناسایی گردید. که با غربالگری کدهای اولیه به ۹۲ مفهوم رسیدیم. در تحقیقات کیفی، معیار متوقف کردن روند مصاحبه و تحلیل آن دستیابی به "کفایت نظری" یا دستیابی به اشباع است. به عبارت دیگر، طولانی شدن تحقیقات منجر به تغییر در مفاهیم یا مقوله‌های ظهور یافته در طول تحقیق نمی‌شود. از اواخر سیزدهم تا پایان مصاحبه چهاردهم، تغییری در مفاهیم و مقوله‌های شکل گرفته در طول تحقیق (از جمله ایجاد یا اصلاح) ایجاد نشده است، که به معنای تحقق معیار "کفایت نظری" است. کدهای باز با هم گروه بندی شدند و سپس کدهای متمرکز تدوین شدند. مفاهیم در قالب ۱۲ مقوله اصلی در کدگذاری متمرکز طبقه بندی شدند که مفاهیم و مقوله‌های اصلی الگوی مستخرج از مصاحبه‌ها به روش داده بنیاد در جدول ۱ ارائه شده است:

جدول ۱. مفاهیم و مقوله‌های اصلی الگو عوامل موثر بر افزایش کیفیت حسابداری و حسابرسی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران

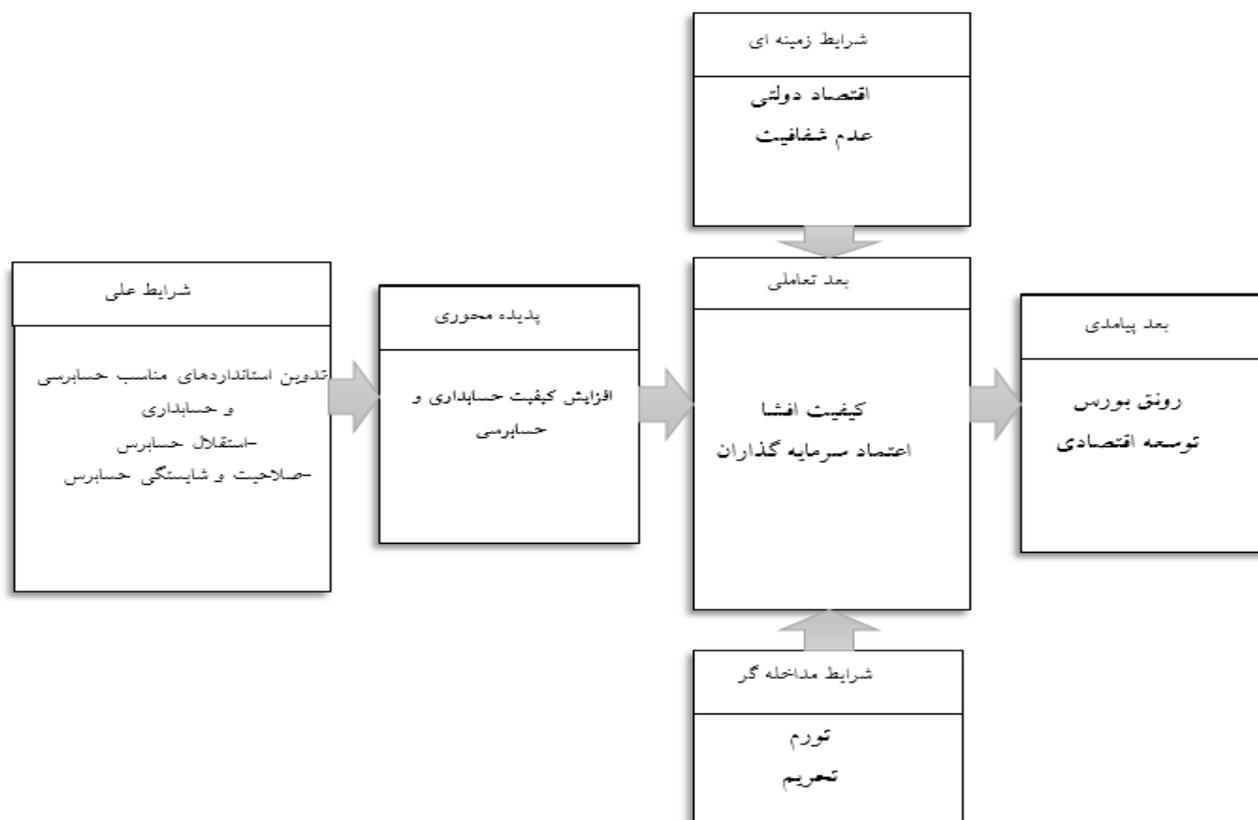
مفهوم	مقوله
تدوین استانداردهای حسابرسی، تدوین استانداردهای کنترل کیفیت، استانداردهای حرفه‌ای، تدوین سیستم کنترل کیفیت مناسب، تدوین ضوابط الزامی و اجرایی گزارشگری مالی، تدوین نظام راهبری و کنترلهای داخلی، تدوین آیین رفتاری قویتر	تدوین استانداردهای مناسب حسابرسی و حسابداری
حسابرسی مستقل، حفظ بیطرفی، برخورد منصفانه، نبود گرایش ذهنی حسابرس، عدم وابستگی حسابرس استقلال سازمان حسابرسی	استقلال حسابرس
مهارت حسابرس، صلاحیت حسابرس، تخصص حسابرس، مجرب و ذیصلاح بودن حسابرس، راز داری حسابرس، تجربه حسابرس	صلاحیت و شایستگی حسابرس
کنترل کیفیت مناسب، دقیق بودن صورتهای مالی، کیفیت گزارشات مالی، به موقع بودن گزارش‌ها، گزارش تحریف‌ها، کاهش سوگیری‌ها، گزارش حسابرسی با کیفیت تر، حسابرسی در برگزیده اشتباهات مهم، کشف گزارش‌های مالی تقلبی یا نادرست، شفاف سازی معاملات، اثربخشی فرآیند حسابرسی، محافظه‌کاری حسابداری، افزایش کنترل قراردادهای، کاهش قیمت‌های قضاوتی، درک حسابرس از نظام راهبری و کنترلهای داخلی، شهرت حسابرس، توان حسابرسی خاص صنعت، استفاده از فناوری اطلاعات	افزایش کیفیت حسابداری و حسابرسی
دخالل دولت در بورس، آزادسازی اقتصاد، قوانین تجاری، اصل ۴۴، اقتصاد دولتی، مردمی کردن اقتصاد، فعال شدن بخش خصوصی، بزرگ بودن دولت	اقتصاد دولتی

حسابداری، امور مالی و هوش محاسباتی

عدم تقارن اطلاعاتی، رتبه شفافیت کشور، سو استفاده مدیران، عدم کارایی بورس، کنترل ارزش، اطلاعات ناقص، قیمت‌های غیرواقعی	عدم شفافیت
سهم، منافع شخصی مدیران، افزایش هزینه سرمایه، تقلبات مالی، انحرافات مالی	تورم
بی‌ارزش شدن پول ملی، اقتصاد تورمی، کاهش ارزش دارایی‌ها	تحریم
شرایط سیاسی، ارتباط با سایر کشورها، محدودیت‌های بین‌المللی، محدودیت مالی، تحریم فراگیر، عدم امکان انتقال وجه، محدودیت‌های بین‌المللی بانکی، ریسک مالی همکاری بین‌المللی	کیفیت افشا
بهبود دقت اطلاعات، صحت اطلاعات، دقیق بودن اطلاعات، افشا معاملات و حقوق و دستمزد و غیره، گزارشگریهای فصلی در خصوص وضعیت مالی شرکت، معتبر بودن شواهد مالی، قابلیت اتکا داده‌ها	اعتماد سرمایه‌گذاران
کاهش ریسک سرمایه‌گذاران، تصمیم‌گیری آگاهانه در مورد سرمایه‌گذاری، اطمینان سرمایه‌گذاران، ترجیح سرمایه‌گذاری در بورس، احساس اعتماد، اعتماد به سیاست‌گذاران، قابل اتکا بودن بورس،	رونق بورس
کارایی سرمایه‌گذاری، تامین مالی شرکت‌ها، ایجاد سرمایه، سرمایه‌گذاری‌های مناسب، افزایش خرید سهام	توسعه اقتصادی
رشد اقتصادی، رفاه عمومی، رونق اقتصاد، رونق تولید، بهبود کیفیت زندگی، بهبود وضعیت اقتصاد کشور	

سپس کدهای محوری با هم تنظیم شدند و ارتباط آنها با یکدیگر بوسیله روش مدلسازی ساختاری-تفسیری مشخص شد.

این ماتریس توسط خبرگان و متخصصین فرآیند محوری تکمیل شد. اطلاعات حاصله بر اساس متد مدلسازی ساختاری تفسیری جمع‌بندی و ماتریس خودتعاملی ساختاری نهایی تشکیل گردیده است. پس از بررسی مقوله‌ها از جنبه‌های مختلف، و تعیین ارتباط بین مقوله‌ها در سطوح مختلف و مسیریابی شرطی، مرحله کدگذاری محوری به پایان رسیده تا در گام نهایی تحلیل، کدگذاری گزینشی و خلق نظریه و مدل نهایی انجام شود. در کدگذاری گزینشی مقوله هسته تحقیق حسابرسی محیط‌زیست تشخیص داده شد. همچنین شکل الگو پارادایمی حاصل از یافته‌های کیفی تحقیق در زیر آورده شده است:



شکل ۱. الگوی پارادایمی

در بخش کمی به اعتبارسنجی مدل پارادایمی حاصل از بخش کیفی پرداخته شد. ویژگی‌های جمعیت‌شناختی نمونه آماری در بخش کمی در جدول زیر قابل مشاهده است:

زنجانی تبار و همکاران

جدول ۲. ویژگی‌های جمعیت‌شناختی در بخش کمی

ویژگی‌های جمعیت‌شناختی	فرآوانی	درصد
جنسیت		
مرد	۲۸۱	۸۲.۴
زن	۶۰	۱۷.۶
سن		
زیر ۳۰ سال	۴	۱.۲
۳۱-۴۰	۱۵	۴.۴
۴۱-۵۰	۲۹۴	۸۶.۲
بالای ۵۰ سال	۲۸	۸.۲
تحصیلات		
فوق دیپلم	۶	۱.۸
لیسانس	۲۳	۶.۷
فوق لیسانس	۲۹۱	۸۵.۳
دانشجوی دکترا و بالاتر	۲۱	۶.۲
سابقه کاری		
زیر ۵ سال	۵۵	۱۶.۱
۵-۱۰	۱۹	۵.۶
۱۱-۱۵	۲۹	۸.۵
بالای ۱۵ سال	۲۳۸	۶۹.۸
کل	۳۴۱	۱۰۰٪

برای ارزیابی پایایی پرسشنامه که حاصل از مصاحبه با خبرگان در بخش کیفی بود و از مفاهیم بیان شده در خصوص هر متغیر استخراج گردیده (جدول ۱) از ضریب آلفای کرونباخ و ضریب پایایی ترکیبی استفاده شده که ضریب آلفا برای کل پرسشنامه ۰/۹۰۵ بدست آمده؛ همچنین برای تک تک متغیرها نیز آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی محاسبه شده است که مقدار همگی بالاتر از ۰/۷ می‌باشند (جدول ۳) و نشان از پایایی سوالات هر عامل دارد. جهت تخمین اعتبار؛ پرسشنامه تحقیق در میان ۱۵ نفر از خبرگان توزیع و سپس با استفاده از سنجش شاخص روایی محتوا *CVI* و نسبت روایی محتوا *CVR* مورد بررسی و تایید قرار گرفت.^۱

در تحلیل عاملی اکتشافی بوسیله نرم افزار اس پی اس اس میزان ارتباط هر متغیر با سازه مربوطه بیش از ارتباط آن متغیر با دیگر سازه‌ها بوده است که نشان از وجود روایی واگرا^۲ دارد. همچنین ضریب شاخص *KMO* میزان ۰/۹۶۲ بدست آمده که نشان از کافی بودن تعداد نمونه برای تحلیل عاملیست. برای سنجش روایی همگرا و روایی تشخیصی نیز از تحلیل عاملی در نرم افزار *PLS* استفاده گردید (شفیعی و تات، ۱۳۹۹). مقدار کلیه بارهای عاملی سوالات و همبستگی میانگین واریانس استخراج شده هر مفهوم همانطور که در جدول ۳ آمده است بزرگتر از ۰/۵ بوده که نشان از وجود روایی همگرا^۳ است.

جدول ۳. متغیرهای اصلی تحقیق و روایی و پایایی

R Squar e	Average Variance Extracted (AVE)	Composite Reliability	rho_ A	Cronbach's Alpha	
	۰.۵۸	۰.۸۸	۰.۸۵	۰.۸۰	صلاحیت و شایستگی حسابر س
۰.۷۶۸	۰.۵۳	۰.۸۲	۰.۸۹	۰.۸۶	کیفیت افشا
۰.۶۶۹	۰.۷۱	۰.۹۱	۰.۸۷	۰.۸۷	توسعه اقتصادی
-	۰.۶۱	۰.۸۹	۰.۷۷	۰.۸۳	استقلال حسابر س
۰.۷۹۶	۰.۵۳	۰.۹۰	۰.۷۳	۰.۸۳	اعتماد سرمایه گذاران
-	۰.۶۱	۰.۷۲	۰.۷۹	۰.۸۲	اقتصاد دولتی

^۱ حداقل مقدار قابل قبول سی وی آر با این تعداد ارزیاب بر اساس جدول لاوشه ۰/۴۹ و سی وی ای ۰/۷۹ می باشد که مقدار *CVR* برای تمام متغیرها بالای ۰/۴۹ و مقدار *CVI* بالای ۰/۷۹ بوده است

^۲ Divergent Validity

^۳ Convergent Validity

حسابداری، امور مالی و هوش محاسباتی

-	۰.۶۴	۰.۸۵	۰.۸۶	۰.۷۸	تدوین استانداردهای مناسب حسابرسی و حسابداری
-	۰.۶۶	۰.۸۵	۰.۸۵	۰.۹۰	تورم
-	۰.۶۱	۰.۷۱	۰.۸۲	۰.۸۹	عدم شفافیت
۰.۷۶۶	۰.۵۵	۰.۷۱	۰.۸۶	۰.۸۲	افزایش کیفیت حسابداری و حسابرسی
-	۰.۶۴	۰.۸۴	۰.۷۵	۰.۷۱	تحریم
۰.۶۹۴	۰.۶۸	۰.۷۱	۰.۸۱	۰.۸۶	رونق بورس

هیئت‌طور میزان جذر *AVE* هر سازه در حالت تخمین استاندارد بیشتر از همبستگی میان سازه‌ها بوده که نشان از وجود روایی تشخیصی^۱ دارد (جدول ۴).

جدول ۴. بررسی روایی تشخیصی مدل

	۱۲	۱۱	۱۰	۹	۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱	
صلاحیت و شایستگی حسابررس												۰.۷۶	
کیفیت افشا											۰.۷۳	۰.۲۷	
توسعه اقتصادی										۰.۸۴	۰.۶۰	۰.۵۰	
استقلال حسابررس									۰.۷۸	۰.۶۵	۰.۵۱	۰.۵۶	
اعتماد سرمایه گذاران								۰.۷۳	۰.۶۵	۰.۶۷	۰.۶۲	۰.۴۹	
اقتصاد دولتی							۰.۷۸	۰.۵۵	۰.۴۳	۰.۶۵	۰.۵۲	۰.۴۵	
تدوین استانداردهای حسابرسی و حسابداری					۰.۸۰	۰.۵۴	۰.۶۱	۰.۶۸	۰.۶۸	۰.۶۸	۰.۴۶	۰.۶۰	
تورم				۰.۸۱	۰.۶۷	۰.۶۳	۰.۶۱	۰.۶۲	۰.۶۶	۰.۶۶	۰.۵۹	۰.۴۷	
عدم شفافیت			۰.۷۸	۰.۶۳	۰.۶۶	۰.۶۱	۰.۶۵	۰.۶۹	۰.۶۱	۰.۶۱	۰.۶۰	۰.۴۸	
افزایش کیفیت حسابداری و حسابرسی		۰.۷۴	۰.۶۶	۰.۶۷	۰.۶۵	۰.۵۹	۰.۶۸	۰.۶۹	۰.۶۸	۰.۶۸	۰.۶۲	۰.۶۳	
تحریم	۰.۸۰	۰.۵۶	۰.۶۱	۰.۶۳	۰.۶۹	۰.۶۲	۰.۶۴	۰.۶۴	۰.۶۶	۰.۶۶	۰.۵۷	۰.۵۰	
رونق بورس	۰.۸۳	۰.۷۴	۰.۶۴	۰.۶۹	۰.۶۶	۰.۶۱	۰.۶۰	۰.۶۶	۰.۵۹	۰.۶۳	۰.۵۴	۰.۴۶	

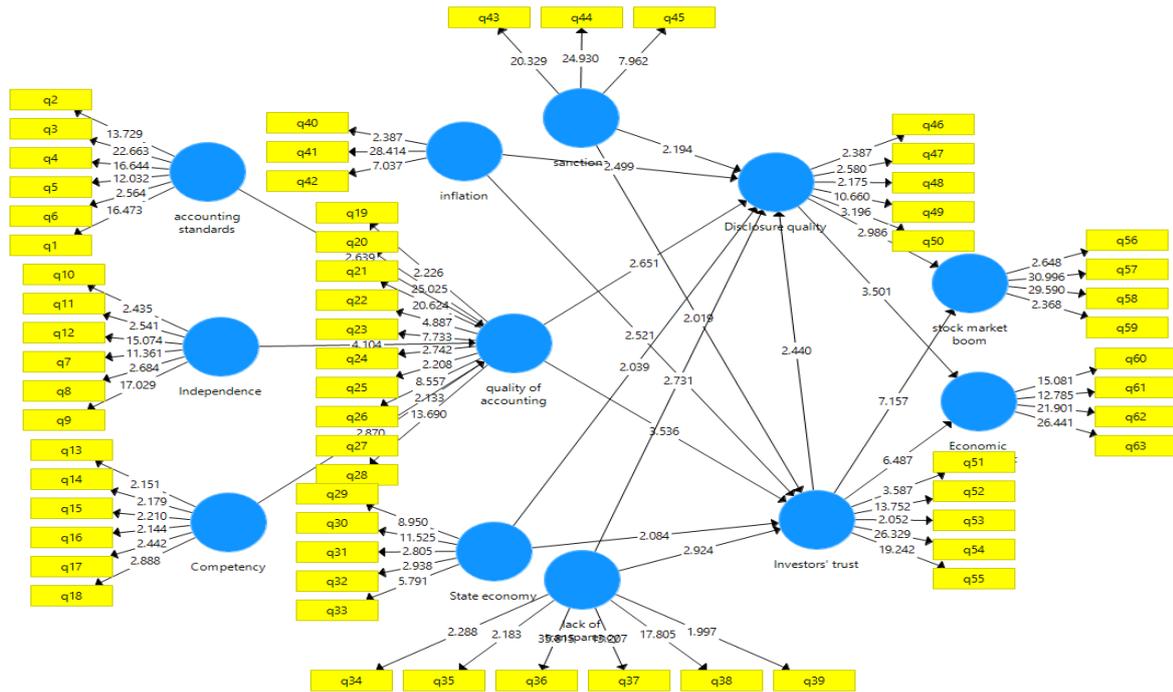
به منظور بررسی پاسخ سوالات تحقیق از نظر معناداری آماری، نخست توزیع نمرات به لحاظ نرمال بودن مورد آزمون قرار گرفت. برای بررسی نرمال بودن توزیعها از آزمون اسمیرنوف - کولموگروف استفاده شد که با توجه به زیر ۰/۰۵ بودن سطح معناداری خروجی کلیه متغیرهای پژوهش مشخص گردید که کلیه متغیرها از توزیع نرمال برخوردار نیستند. برای بررسی وضعیت متغیرهای تحقیق با توجه به نرمال نبودن توزیع متغیرها از آزمون نسبت استفاده شد. با توجه به نتایج آزمون نسبت مشخص شد وضعیت متغیرهای کیفیت حسابداری و حسابرسی، کیفیت افشا، اعتماد سرمایه گذاران، رونق بورس و توسعه اقتصادی در حد پایین و سایر متغیرها در حد بالا است.

در این پژوهش از روش مدل سازی معادلات ساختاری با استفاده از نرم افزار *PLS* برای تعیین برازندگی مدل ساختاری و آزمون فرضیه‌های پژوهش استفاده شده است.

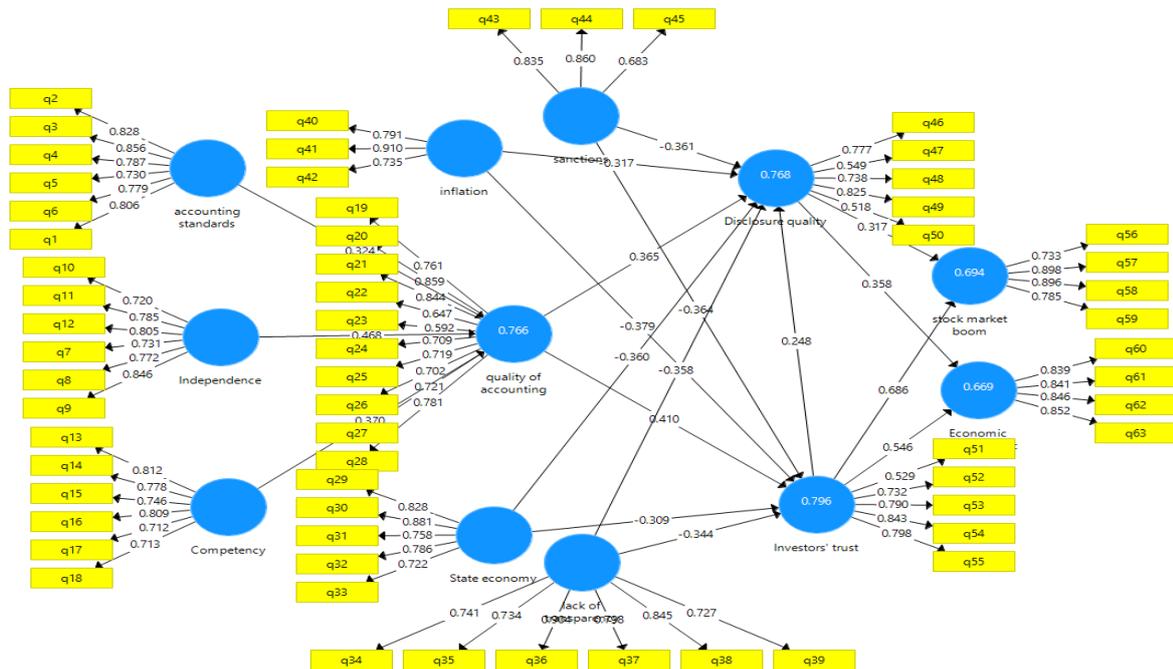
مدل نهایی معادلات ساختاری نیز در دو حالت معناداری ضرایب و تخمین استاندارد در شکل‌های زیر ارائه شده است.

^۱ Discriminant Validity

زنجانی تبار و همکاران



شکل ۲. مدل تحقیق در حالت معناداری ضرایب



شکل ۳. مدل تحقیق در حالت تخمین استاندارد

با توجه به شاخص‌های ارائه شده در جدول ۵ می‌توان گفت که مدل پژوهش از برازش مناسبی برخوردار است:

جدول ۴. شاخص‌های برازش مدل

شاخص	مقدار بدست آمده
Redundancy	۰.۵۸
شاخص برازش کلی	GoF= ۰.۷۰۵

نتایج حاصل از آزمون فرضیات پژوهش در جدول زیر ارائه می‌گردد:

جدول ۶. بررسی رد یا تأیید شدن فرضیات تحقیق

فرضیات	ضریب مسیر	معناداری	تأیید یا رد
تدوین استانداردهای مناسب حسابرسی و حسابداری بر افزایش کیفیت حسابداری و حسابرسی تأثیر معناداری دارد.	۰.۳۲	۲.۶۳	تأیید
استقلال حسابرس بر افزایش کیفیت حسابداری و حسابرسی تأثیر معناداری دارد.	۰.۴۶	۴.۱۰	تأیید
صلاحیت و شایستگی حسابرس بر افزایش کیفیت حسابداری و حسابرسی تأثیر معناداری دارد.	۰.۳۷	۲.۸۷	تأیید
افزایش کیفیت حسابداری و حسابرسی بر کیفیت افشا تأثیر معناداری دارد.	۰.۳۶	۲.۶۵	تأیید
افزایش کیفیت حسابداری و حسابرسی بر اعتماد سرمایه‌گذاران تأثیر معناداری دارد.	۰.۴۱	۳.۵۳	تأیید
تورم بر کیفیت افشا تأثیر معناداری دارد.	-۰.۳۱	۲.۴۹	تأیید
تورم بر اعتماد سرمایه‌گذاران تأثیر معناداری دارد.	-۰.۳۷	۲.۵۲	تأیید
تحریم بر کیفیت افشا تأثیر معناداری دارد.	-۰.۳۶	۲.۱۹	تأیید
تحریم بر اعتماد سرمایه‌گذاران تأثیر معناداری دارد.	-۰.۳۶	۲.۰۱	تأیید
اقتصاد دولتی بر کیفیت افشا تأثیر معناداری دارد.	-۰.۳۶	۲.۰۳	تأیید
اقتصاد دولتی بر اعتماد سرمایه‌گذاران تأثیر معناداری دارد.	-۰.۳۰	۲.۰۸	تأیید
عدم شفافیت بر کیفیت افشا تأثیر معناداری دارد.	-۰.۳۵	۲.۷۳	تأیید
عدم شفافیت بر اعتماد سرمایه‌گذاران تأثیر معناداری دارد.	-۰.۳۴	۲.۹۲	تأیید
کیفیت افشا بر رونق بورس تأثیر معناداری دارد.	۰.۳۱	۲.۹۸	تأیید
کیفیت افشا بر توسعه اقتصادی تأثیر معناداری دارد.	۰.۳۵	۳.۵۰	تأیید
اعتماد سرمایه‌گذاران بر رونق بورس تأثیر معناداری دارد.	۰.۶۸	۷.۱۵	تأیید
اعتماد سرمایه‌گذاران بر توسعه اقتصادی تأثیر معناداری دارد.	۰.۵۴	۶.۴۸	تأیید

نتایج آزمون فرضیات پژوهش با استفاده از مدل‌سازی معادلات ساختاری نشان داد که تمامی روابط پیشنهادی در مدل از نظر آماری معنادار بوده و مورد تأیید قرار گرفتند. به‌طور مشخص، تدوین استانداردهای مناسب حسابرسی و حسابداری تأثیر مثبت و معناداری بر افزایش کیفیت حسابداری و حسابرسی داشت ($T=۲.۶۳$, $\beta=۰.۳۲$)، که نشان‌دهنده نقش مهم استانداردهای حرفه‌ای در ارتقای کیفیت فرآیندهای مالی است. همچنین استقلال حسابرس با ضریب مسیر ۰.۴۶ و مقدار T برابر با ۴.۱۰ تأثیر مثبت و معناداری بر افزایش کیفیت حسابداری و حسابرسی نشان داد، که بیانگر اهمیت استقلال حرفه‌ای حسابرسان در تضمین کیفیت گزارشگری مالی است. علاوه بر این، صلاحیت و شایستگی حسابرس نیز تأثیر مثبت و معناداری بر افزایش کیفیت حسابداری و حسابرسی داشت ($T=۲.۸۷$, $\beta=۰.۳۷$)، که اهمیت دانش، مهارت و تجربه حسابرسان را در ارتقای کیفیت حسابرسی نشان می‌دهد. نتایج همچنین نشان داد افزایش کیفیت حسابداری و حسابرسی تأثیر مثبت و معناداری بر کیفیت افشا ($T=۲.۶۵$, $\beta=۰.۳۶$) و اعتماد سرمایه‌گذاران ($T=۳.۵۳$, $\beta=۰.۴۱$) دارد، که بیانگر نقش کلیدی کیفیت حسابداری و حسابرسی در ارتقای شفافیت و افزایش اعتماد سرمایه‌گذاران است. در مقابل، عوامل محیطی شامل تورم، تحریم، اقتصاد دولتی و عدم شفافیت تأثیر منفی و معناداری بر کیفیت افشا و اعتماد سرمایه‌گذاران داشتند؛ به‌گونه‌ای که تورم بر کیفیت افشا ($T=۲.۴۹$, $\beta=-۰.۳۱$) و اعتماد سرمایه‌گذاران ($T=۲.۵۲$, $\beta=-۰.۳۷$)، تحریم بر کیفیت افشا ($T=۲.۱۹$, $\beta=-۰.۳۶$) و اعتماد سرمایه‌گذاران ($T=۲.۰۱$, $\beta=-۰.۳۶$)، اقتصاد دولتی بر کیفیت افشا ($T=۲.۰۳$, $\beta=-۰.۳۶$) و اعتماد سرمایه‌گذاران ($T=۲.۰۸$, $\beta=-۰.۳۰$)، و عدم شفافیت بر کیفیت افشا ($T=۲.۷۳$, $\beta=-۰.۳۵$) و اعتماد سرمایه‌گذاران ($T=۲.۹۲$, $\beta=-۰.۳۴$) تأثیر منفی و معناداری داشتند. در

ادامه، نتایج نشان داد کیفیت افشا تأثیر مثبت و معناداری بر رونق بورس ($T=2.98, \beta=0.31$) و توسعه اقتصادی ($T=3.50, \beta=0.35$) دارد، که بیانگر اهمیت شفافیت اطلاعات مالی در بهبود عملکرد بازار سرمایه و اقتصاد است. همچنین اعتماد سرمایه‌گذاران تأثیر مثبت و معناداری بر رونق بورس ($T=7.15, \beta=0.68$) و توسعه اقتصادی ($T=6.48, \beta=0.54$) نشان داد، که نشان‌دهنده نقش حیاتی اعتماد سرمایه‌گذاران در تقویت بازار سرمایه و رشد اقتصادی است. در مجموع، نتایج این پژوهش نشان داد عوامل حرفه‌ای موجب افزایش کیفیت حسابداری و حسابرسی شده و این عامل از طریق ارتقای کیفیت افشا و اعتماد سرمایه‌گذاران، به بهبود عملکرد بازار سرمایه و توسعه اقتصادی منجر می‌شود، در حالی که عوامل محیطی و نهادی اثر منفی بر این فرآیند دارند.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف این پژوهش ارائه و اعتبارسنجی الگوی عوامل مؤثر بر افزایش کیفیت حسابداری و حسابرسی در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران بود و نتایج تحلیل مدل‌سازی معادلات ساختاری نشان داد که عوامل حرفه‌ای شامل تدوین استانداردهای مناسب حسابداری و حسابرسی، استقلال حسابرس و صلاحیت و شایستگی حسابرس، نقش تعیین‌کننده‌ای در ارتقای کیفیت حسابداری و حسابرسی دارند. یافته‌ها نشان داد تدوین استانداردهای مناسب حسابداری و حسابرسی تأثیر مثبت و معناداری بر کیفیت حسابداری و حسابرسی دارد که این نتیجه با مبانی نظری مربوط به نقش استانداردهای حرفه‌ای در افزایش شفافیت و قابلیت مقایسه اطلاعات مالی همسو است. استانداردهای حسابداری و حسابرسی به عنوان چارچوب‌های رسمی گزارشگری مالی، موجب افزایش یکنواختی، کاهش ابهام و ارتقای قابلیت اتکای اطلاعات مالی می‌شوند (Berdiyarovich, 2024a). همچنین، وجود چارچوب‌های استاندارد موجب تقویت سازوکارهای نظارتی و افزایش شفافیت مالی می‌شود و این امر در نهایت به بهبود کیفیت حسابرسی و گزارشگری مالی منجر می‌شود (Chen et al., 2024). یافته حاضر با نتایج مطالعات پیشین نیز همسو است که نشان داده‌اند تدوین و اجرای استانداردهای حرفه‌ای نقش کلیدی در ارتقای کیفیت حسابداری و حسابرسی دارد (Mohammadi Soleimani, 2024; Selahvarzi & Selahvarzi, 2023). این امر نشان می‌دهد که استانداردهای فرآیندهای حسابداری و حسابرسی یکی از پیش‌نیازهای اساسی برای تضمین کیفیت اطلاعات مالی است.

نتایج پژوهش همچنین نشان داد استقلال حسابرس تأثیر مثبت و معناداری بر کیفیت حسابداری و حسابرسی دارد. استقلال حسابرس به عنوان یکی از مهم‌ترین اصول حرفه حسابرسی، تضمین می‌کند که حسابرسان بتوانند بدون تأثیرپذیری از فشارهای مدیریتی یا منافع شخصی، قضاوت‌های حرفه‌ای خود را اعمال کنند. این یافته با نظریه نمایندگی همسو است که بیان می‌کند استقلال حسابرس به کاهش تضاد منافع میان مدیران و سهامداران کمک می‌کند و موجب افزایش قابلیت اتکای گزارش‌های مالی می‌شود (Anthonio & Yahaya, 2024). همچنین، نتایج این پژوهش با مطالعاتی که بر اهمیت استقلال حسابرس در افزایش کیفیت حسابرسی تأکید کرده‌اند، همخوانی دارد (Jamei & Mohammadi Kelareh, 2020; Rezaei et al., 2024). استقلال حسابرس نه تنها موجب افزایش کیفیت حسابرسی می‌شود، بلکه اعتماد سرمایه‌گذاران به اطلاعات مالی را نیز تقویت می‌کند و نقش مهمی در ارتقای شفافیت بازار سرمایه دارد.

یافته‌های پژوهش همچنین نشان داد صلاحیت و شایستگی حسابرس تأثیر مثبت و معناداری بر کیفیت حسابداری و حسابرسی دارد. این نتیجه نشان می‌دهد که دانش تخصصی، تجربه حرفه‌ای و مهارت‌های حسابرسان نقش کلیدی در شناسایی تحریف‌های مالی و تضمین صحت گزارشگری مالی دارد. این یافته با مطالعات پیشین که بر اهمیت سرمایه فکری، دانش تخصصی و مهارت‌های حرفه‌ای حسابرسان در ارتقای کیفیت حسابرسی تأکید کرده‌اند، همسو است (Khatib et al., 2024; Pratama, 2024). همچنین، نتایج پژوهش‌های دیگر نشان داده‌اند که ویژگی‌های فردی حسابرسان، از جمله مهارت‌ها و ویژگی‌های شخصیتی آنان، نقش مهمی در کیفیت حسابرسی و کشف تقلب ایفا می‌کند (Janrosli et al., 2025). این یافته نشان می‌دهد که ارتقای سطح آموزش، مهارت و صلاحیت حرفه‌ای حسابرسان یکی از عوامل کلیدی در بهبود کیفیت حسابداری و حسابرسی است.

نتایج پژوهش همچنین نشان داد افزایش کیفیت حسابداری و حسابرسی تأثیر مثبت و معناداری بر کیفیت افشا و اعتماد سرمایه‌گذاران دارد. این یافته نشان می‌دهد که کیفیت بالاتر حسابداری و حسابرسی موجب افزایش شفافیت اطلاعات مالی و کاهش عدم تقارن اطلاعاتی می‌شود، که این امر در نهایت موجب افزایش اعتماد سرمایه‌گذاران می‌شود. این نتیجه با مطالعاتی که نشان داده‌اند کیفیت حسابداری موجب افزایش کیفیت گزارشگری مالی و اعتماد سرمایه‌گذاران می‌شود، همسو است (Okpo et al., 2024; Sari et al., 2024).

(al., 2024). همچنین، کیفیت بالاتر اطلاعات حسابداری موجب بهبود تصمیم‌گیری سرمایه‌گذاران و افزایش کارایی بازار سرمایه می‌شود (Piartrini & Putri, 2024). علاوه بر این، کیفیت بالاتر حسابرسی موجب افزایش قابلیت اتکای اطلاعات مالی و کاهش ریسک اطلاعاتی می‌شود که این امر نقش مهمی در افزایش اعتماد سرمایه‌گذاران دارد (Wongjantip, 2024).

از سوی دیگر، نتایج پژوهش نشان داد عوامل محیطی شامل تورم، تحریم، اقتصاد دولتی و عدم شفافیت تأثیر منفی و معناداری بر کیفیت افشا و اعتماد سرمایه‌گذاران دارند. این یافته نشان می‌دهد که شرایط اقتصادی نامطلوب و محدودیت‌های نهادی می‌توانند کیفیت حسابداری و حسابرسی را تحت تأثیر منفی قرار دهند. این نتیجه با مطالعاتی که نشان داده‌اند تورم و شرایط اقتصادی بی‌ثبات موجب کاهش کیفیت اطلاعات حسابداری و افزایش پیچیدگی گزارشگری مالی می‌شود، همسو است (Molaei, 2022). همچنین، تحریم‌های اقتصادی می‌توانند موجب محدودیت در دسترسی به فناوری، منابع مالی و دانش حرفه‌ای شوند که این امر بر کیفیت حسابرسی تأثیر منفی می‌گذارد (Zahmatkeshan, 2022). علاوه بر این، عدم شفافیت و ضعف در کنترل‌های داخلی می‌تواند موجب کاهش کیفیت اطلاعات مالی و افزایش احتمال تحریف اطلاعات شود (Ghaffari Ghaziani et al., 2021). این یافته نشان می‌دهد که کیفیت حسابداری و حسابرسی نه تنها تحت تأثیر عوامل حرفه‌ای بلکه تحت تأثیر شرایط اقتصادی و نهادی نیز قرار دارد.

نتایج پژوهش همچنین نشان داد کیفیت افشا و اعتماد سرمایه‌گذاران تأثیر مثبت و معناداری بر رونق بورس و توسعه اقتصادی دارند. این یافته نشان می‌دهد که افزایش کیفیت اطلاعات مالی موجب افزایش اعتماد سرمایه‌گذاران، افزایش سرمایه‌گذاری و در نتیجه توسعه بازار سرمایه می‌شود. این نتیجه با مطالعاتی که نشان داده‌اند کیفیت اطلاعات مالی و اعتماد سرمایه‌گذاران نقش مهمی در توسعه بازار سرمایه و رشد اقتصادی دارند، همسو است (Thaddeus et al., 2024; Tsinaridze & Makharadze, 2023). همچنین، وجود سیستم حسابداری و حسابرسی باکیفیت موجب افزایش شفافیت مالی و بهبود عملکرد اقتصادی می‌شود (Berdiyarovich, 2024b). این یافته نشان می‌دهد که کیفیت حسابداری و حسابرسی نقش کلیدی در توسعه اقتصادی ایفا می‌کند.

علاوه بر این، نتایج پژوهش نشان داد کیفیت حسابداری و حسابرسی به عنوان یک عامل محوری در الگوی پژوهش، نقش واسطه‌ای مهمی میان عوامل حرفه‌ای و پیامدهای اقتصادی ایفا می‌کند. این یافته با دیدگاه‌هایی که حسابداری و حسابرسی را به عنوان ابزارهای کلیدی برای ارتقای شفافیت و کارایی اقتصادی معرفی کرده‌اند، همسو است (Sukkari, 2025). همچنین، استفاده از فناوری‌های نوین می‌تواند موجب بهبود کیفیت حسابداری و حسابرسی شود (Anh et al., 2024). در مجموع، نتایج پژوهش نشان می‌دهد که کیفیت حسابداری و حسابرسی یک پدیده چندبعدی است که تحت تأثیر عوامل حرفه‌ای، سازمانی و محیطی قرار دارد و نقش مهمی در توسعه بازار سرمایه و اقتصاد ایفا می‌کند.

یکی از محدودیت‌های این پژوهش، محدود بودن جامعه آماری به حسابداران و حسابرسان شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران بود که ممکن است تعمیم نتایج به سایر بخش‌های اقتصادی یا شرکت‌های غیر بورسی را با محدودیت مواجه کند. همچنین، استفاده از پرسشنامه به عنوان ابزار جمع‌آوری داده‌ها ممکن است تحت تأثیر سوگیری پاسخ‌دهندگان قرار گیرد. علاوه بر این، شرایط خاص اقتصادی و نهادی ایران، از جمله تورم و تحریم‌ها، ممکن است بر نتایج پژوهش تأثیر گذاشته باشد. همچنین، ماهیت مقطعی پژوهش امکان بررسی تغییرات کیفیت حسابداری و حسابرسی در طول زمان را فراهم نکرد.

پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های آینده به بررسی عوامل مؤثر بر کیفیت حسابداری و حسابرسی در سایر بخش‌های اقتصادی و در کشورهای مختلف بپردازند تا امکان مقایسه نتایج فراهم شود. همچنین، استفاده از روش‌های پژوهش طولی می‌تواند به بررسی تغییرات کیفیت حسابداری و حسابرسی در طول زمان کمک کند. علاوه بر این، بررسی نقش فناوری‌های نوین مانند هوش مصنوعی و بلاکچین در ارتقای کیفیت حسابداری و حسابرسی می‌تواند موضوع مهمی برای پژوهش‌های آینده باشد. همچنین، پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های آینده نقش عوامل فرهنگی، سازمانی و رفتاری را در کیفیت حسابداری و حسابرسی مورد بررسی قرار دهند.

با توجه به نتایج پژوهش، پیشنهاد می‌شود سازمان‌های حرفه‌ای و نهادهای نظارتی نسبت به تدوین و اجرای استانداردهای حسابداری و حسابرسی باکیفیت اقدام کنند. همچنین، تقویت استقلال حسابرسان و ارتقای صلاحیت حرفه‌ای آنان می‌تواند به بهبود کیفیت حسابداری و حسابرسی کمک کند. علاوه بر این، استفاده از فناوری‌های نوین در فرآیندهای

حسابداری و حسابرسی می‌تواند موجب افزایش دقت و کارایی این فرآیندها شود. همچنین، افزایش شفافیت مالی و تقویت نظام‌های نظارتی می‌تواند به افزایش اعتماد سرمایه‌گذاران و توسعه بازار سرمایه کمک کند.

مشارکت نویسندگان

در نگارش این مقاله تمامی نویسندگان نقش یکسانی ایفا کردند.

تشکر و قدردانی

از تمامی کسانی که در طی مراحل این پژوهش به ما یاری رساندند تشکر و قدردانی می‌گردد.

تعارض منافع

در انجام مطالعه حاضر، هیچ‌گونه تضاد منافی وجود ندارد.

حمایت مالی

این پژوهش حامی مالی نداشته است.

موازین اخلاقی

در انجام این پژوهش تمامی موازین و اصول اخلاقی رعایت گردیده است.

References

- Anh, N. T. M., Hoa, L. T. K., Thao, L. P., Nhi, D. A., Long, N. T., & Truc, N. T. (2024). The effect of technology readiness on adopting artificial intelligence in accounting and auditing in Vietnam. *17*(1), 27.
- Anthony, A., & Yahaya, O. A. (2024). A corporate governance perspective on the audit committee and its role in improving earnings quality. *Strategy, B.*, *5*(1), 78-107.
- Arsyad, M., & Natsir, S. (2024). The Role of Forensic Accounting in Improving Audit Quality. International Conference on Applied Science and Technology on Social Science 2023 (ICAST-SS 2023), https://doi.org/10.2991/978-2-38476-202-6_115
- Berdiyarovich, B. S. (2024a). The Impact Of International Standards On Accounting And Auditing. *46*, 85-90.
- Berdiyarovich, B. S. (2024b). The Role Of Accounting And Auditing In Ensuring Financial Transparency. *46*, 91-98.
- Chen, J., Gou, Z., & Zhao, K. (2024). Can legal construction in the securities market strengthen corporate audit quality: Evidence from the implementation of new securities act. *96*, 103538.
- Ghaffari Ghaziani, A., Khordyar, S., Pourali, M. R., & Samadi Lorgani, M. (2021). Presenting a model of internal control weaknesses based on control criteria of the accounting quality index. *Management Accounting and Auditing Knowledge*, *10*(38), 255-267.
- Jamei, R., & Mohammadi Kelareh, N. (2020). Identifying factors affecting audit quality from the perspective of audit service consumers in the country's banks. *Consumer Behavior Studies*, *7*(1), 202-216.
- Janrosi, V. S. E., Muda, I., Sadalia, I., & Nasution, A. A. (2025). Fraud detection mediation: Personality auditor and forensic accounting on audit quality. *International Journal of Accounting, Economics, Finance, & Accounting*, *21*(2), 190-212.
- Khatib, S. F., Sulimany, H. G. H., Alshareef, M. N., & Ali Khan, M. N. A. (2024). Catalysts of audit excellence: competitive advantage, intellectual capital and auditing quality. *Quality & Quantity*, 1-25.
- Mohammadi Soleimani, M. R. (2024). A review of factors affecting the performance of financial accounting and auditing quality. 23rd National Conference on New Approaches in Management, Economics and Accounting, Babol, <https://civilica.com/doc/2055100>
- Molaei, R. (2022). The impact of accounting information quality on cash holdings with an emphasis on the inflation rate. *Journal of Accounting and Management Vision*, *5*(61), 103-114.
- Okpo, S. A., Umoren, A. O., & Simeon, U. J. (2024). Gaining Investors' confidence Through Environmental Information Disclosures In Annual Reports Of Companies In Nigeria. *International Journal of Accounting and Economics*, *13*(2), 1-13.

- Piartrini, P. S., & Putri, P. A. N. (2024). The influence of Accounting Information Quality on Investment Decisions: Investor Perspective in the Capital Market. *Journal of Economics, Finance, & Accounting*, 5(1), 161-169.
- Pratama, A. (2024). Quality of Accounting Knowledge and Its Impact on Profession. 25(198).
- Rezaei, M., Fallah, R., Maranjory, M., & Rostami Mazoee, N. (2024). Provide a structural model of audit quality based on the impact of auditing professional ethics and the moderating role of organizational culture. 15(2), 285-299.
- Sari, G. I., Suhaili, A., & Lesfandra, L. (2024). The Mediation Role of Audit Quality: Impact Internal Audit Strategy, Auditor Ethics, and Accounting Culture on Financial Report Quality. *Journal of Internal Audit*, 7(1), 300-316.
- Selahvarzi, Z., & Selahvarzi, N. (2023). Factors affecting the increase of audit quality. 6th National Conference on Economics, Management and Accounting, <https://civilica.com/doc/1970493>
- Shamji, F. M., Cooper, J., & Beauchamp, G. (2021). Medical Audit to Improve the Quality of Patient Care in Thoracic Surgery. *Thoracic Surgery Clinics*, 31(4), 497-508. <https://doi.org/10.1016/j.thorsurg.2021.07.001>
- Sukkari, L. (2025). Governance for a Greener Future: The Interplay of Internal Control, Environmental Accounting, and Auditing. In *Technological Horizons* (pp. 79-90). Emerald Publishing Limited. <https://doi.org/10.1108/978-1-83662-364-920251004>
- Thaddeus, K. J., Ngong, C. A., Nnecka, U. J., Nubong, N. M., Ibe, G. I., & Chinyere C, O. (2024). Stock market development and economic growth in sub-Saharan Africa (1990-2020): an ARDL approach. 40(2), 344-363. <https://doi.org/10.1108/JEAS-04-2021-0075>
- Tsinaridze, R., & Makharadze, N. (2023). The role of foreign direct investment in the national economy and correlation analysis. *Business, innovation in digital economy*, 46-59.
- Wongjantip, K. (2024). The Impact Of Audit Quality On The Operational Success Of Companies Listed On The Stock Exchange Of Thailand. International Academic Multidisciplinary Research Conference In Venice 2024,
- Zahmatkeshan, J. (2022). Investigating the impact of economic sanctions on audit pricing considering variables such as age, size, financial leverage, performance, and liquidity ratio of the company. *Journal of New Research Approaches in Management and Accounting*, 6(23), 143-162.